

'Man drikker jo ikke bare for at drikke'

Hvad er vigtigst - forældrene eller festerne?

AF JAKOB DEMANT
& JEANETTE ØSTERGAARD

Projekt 'Unge og Alkohol' (PUNA) er et større dansk forskningsprojekt udført på Sociologisk Institut, Københavns Universitet. Projektet er sat i verden for at forklare det relativt høje danske alkoholforbrug blandt unge i alderen 14-16 år. Resultaterne fra projektet stammer fra tre undersøgelser – to spørgeskemaundersøgelser og en række fokusgruppinterviews med unge i alderen 14-16 år (se nedenfor). I det følgende vil vi beskrive en række af de diskussioner og resultater, som vi er nået frem til. Analysens hovedpointer kredser omkring at forstå, hvordan forældrekontrol virker, hvorfor festerne er så vigtige, og hvordan drenge og piger drikker ens – og så alligevel forskelligt. Har man lyst til at se nærmere på resultaterne, er de formidlet i et lettilgængeligt videnskabeligt sprog i bogen: 'Unge, fester og alkohol', redigeret

af Peter Gundelach og Margaretha Järvinen.

De unges alkoholforbrug og sociale opvækst

Forældrenes stilling og uddannelse viser sig mindre væsentlige i forhold til at kunne forklare de unges nuværende alkoholforbrug. Den vigtigste faktor i forhold til at forklare et øget forbrug hos de unge er forældrenes nuværende livsstil, herunder især deres rygevaner. Dog spiller familiestrukturen også en mindre rolle, idet unge, der bor med kun en forælder, drikker mere end andre. I tråd med andre forskningsresultater viser PUNA-undersøgelsen, at det helt afgørende for et højt nuværende alkoholforbrug er den unges debutalder, dvs. hvornår man starter med at drikke sig fuld. Unge, der fortæller, at de drak sig fulde første gang i en tidlig alder, er også dem, der drikker mest – og mest fuldskabsorienteret – når de er 15-16 år. Overordnet set peger de statistiske

analyser altså på, at fuldskab er så udbredt et (dansk) fænomen blandt unge, at det vanskeligt lader sig forklare af familiemæssige forhold. At drikke fuldskabsorienteret er dét, langt over flertallet af unge gør, når de går i 9. klasse.

Fuldskab – i fællesskab

Danske unges alkoholforbrug er tæt forbundet med, at interessen for at deltage i forskellige typer af fester øges i 8., men især i 9. klasse. Således viser de statistiske analyser, at et kontinuerligt og relativt omfattende alkoholforbrug er uløseligt knyttet til de unges hyppige deltagelse i især en bestemt type fester: privatfester. Disse fester afholdes i private hjem, hvor forældrene enten holder sig i baggrunden eller slet ikke er til stede. I fokusgruppinterviewene bliver privatfesterne diskuteret intensivt, og interviewene peger på, at der er flere forskellige grunde til, at det er vigtigt for de unge at være med til festerne.

Alkoholen bruges til at vise, at man forpligter sig over for sine venner – at man gerne vil dem og dermed sætter dem højere end de formaninger om at drikke mindre, man har med hjemmefra

For det første er det via privatfesterne, at de har mulighed for at fejre deres venskaber og bruge festen som et enestående voksenfrit rum, hvor de kan 'slappe af' og 'føle sig hjemme'. Festen giver mulighed for at fastholde og udfolde venskaber på en anden måde end i hverdagen, fordi festerne er ensbetydende med, at man er sammen med sine venner på en anderledes og ny måde.

For det andet er privatfester vigtige, fordi det er her alkohol bliver omformet fra at være noget negativt til at være noget meget positivt. At drikke alkohol alene opfattes fx af de unge som noget meget negativt, ja, faktisk tendentielt patologisk – 'så har man jo et problem', som de unge siger i fokusgruppeinterviewene. Men når alkohol indtages i fællesskab – til festerne – er det ude-

lukkende defineret som noget positivt. For gennem alkohol viser man, at man er 'med på noget' og tør at 'give slip'. Med andre ord bruger man alkoholen til at vise, at man forpligter sig over for sine venner – at man gerne vil dem og dermed sætter dem højere end de formaninger om at drikke mindre, som man evt. har med hjemmefra. Dette bliver endnu mere tydeligt, når man ser, hvordan de unge er meget orienterede om at samstemme deres fuldskab, således at alle indtræder i samme tilstand på ca. det samme tidspunkt af festen. Derfor er det også så meget desto sværere at komme til en fest, hvis man har besluttet, at man ikke vil drikke – fordi man dermed indirekte kommunikerer, at man ikke har sympati over for de andre.

Unge, som ikke drikker alkohol,

er i nogen grad afskåret fra deltagelse i festlivet og dermed fra at skabe vennenetværk igennem dette rum samt at deltage i diskussionerne om weekendens aktiviteter mandag morgen i skoleklassen. Unge, som ofte går til fester og derfor også drikke meget, formår imidlertid at tiltrække sig større opmærksomhed og fremstille sig selv som mere modne. De unge samarbejder om at skabe en konstruktion af modenhed, som betyder, at langt de fleste, også de ikke drikkende, støtter op omkring en forestilling om, at det er igennem at drikke og gå til fester, at man opnår en identitet som rigtig ung og ikke længere barn(lig). Med andre ord har fester og alkohol stor betydning for de unges prestige og popularitet. De unge, som drikker mest, er samtidig dem, som er mest popu-

Festerne er lige vigtige for drenges og pigers måder at forsøge sig med seksualisering af hinanden og for måder at afprøve og eksperimentere med maskuline og feminine identiteter

Om PUNA-undersøgelsen

Projektet er gennemført med en bevilning over 2 1/2 år fra Rockwool Fonden. Det blev afsluttet i efteråret 2006. Projektet består af flere forskellige undersøgelser: En kvalitativ undersøgelse af de unge i 8. og 9. klasse (28 fokusgrupper). Her er de unge blevet interviewet i fokusgrupper, således at forskerteamet har kunnet følge med i de unges diskussioner og dermed sætte sig ind i de tanker og rationaler, som de unge bruger i forhold til hinanden. Med denne form

for data er det muligt at belyse, hvordan unge finder det mærkeligt at drikke alkohol alene, samtidig med at de synes, at det er underligt ikke at drikke sammen med vennerne. De kollektive diskussioner i fokusgrupperne har kunnet belyse dette dilemma.

De to øvrige undersøgelser omfatter to spørgeskemaundersøgelser. En spørgeskemaundersøgelse om de unges drikkeforbrug, venskabsrelationer og fritidsliv, som 2.000 tilfældigt udtrukket unge modtog primo 2005 (svarprocent 72 pct.). De unge er født i 1989 – dvs., at langt de fleste er 15 år på indsamlingstidspunktet. Den anden undersøgelse er en spørgeskemaundersøgelse om forældrenes holdninger til deres børns alkoholforbrug, forældrenes alkoholregler, samt deres eget alkoholforbrug (svarprocent 71 pct). Forældrene og de unge modtog spørgeskemaundersøgelserne samtidig, men i separate kuverter.

Dette unikke undersøgelsesdesign har gjort det muligt at belyse, hvad der kan forklare danske unges høje alkoholforbrug, både når man analyserer de unges egne svar, men ikke mindst, når forældrenes oplysninger, fx forældrenes sociale baggrund, tages med i betragtning.

Peter Gundelach & Margaretha Järvinen (red.)
Unge, fester og alkohol.

Akademisk forlag. 200 sider, kr. 199.

Projektet er finansieret af Rockwool Fonden.

Bogens øvrige forfattere er Jakob Demant og Jeanette Østergaard.

Danske unges forbrug af alkohol er et af de højeste i Europa, deres debutalder er en af de laveste, og de er europarekordindehavere i fuldskab. I gennemsnit

er debutalderen for fuldskab 14 år. 3/4 af de 15-16-årige har drukket alkohol inden for de sidste 30 dage, og blandt dem har ca. halvdelen inden for den sidste måned prøvet at binge drikke, dvs. drukket mere end fem genstande ved en anledning. Bogen viser, at det høje alkoholforbrug er forankret i en særlig livsstil med fester og fuldskab som omdrejningspunkt. De unge fester typisk i weekenden, helst i hjem, hvor forældrene ikke er hjemme, eller holder sig for sig selv. Festerne fungerer som et slags frirum for de unge.

lære, og som har mest at skulle have sagt i gruppen af jævnaldrende.

Piger og drenge drikker ens - og så alligevel forskelligt

Spørgeskemaundersøgelsen peger på, at når drenge og piger er stort set lige gamle og går i samme klasse, så drikker de sig også fulde lige hyppigt. Det skyldes, at piger og drenge går lige hyppigt til privatfester, og at det er til privatfesterne, de unge eksperimenterer med alkohol og herigennem udvikler et mere kontinuerligt alkoholforbrug. Men at drenge og piger drikker sig fulde lige hyppigt – i hvert fald når de selv skal rapportere det – betyder ikke, at de nødvendigvis indtager samme mængder for at opleve fuldskab. Drengene drikker fortsat langt flere genstande end pigerne, når de drikker alkohol. I det kvalitative materiale er det tydeligt, at disse forskelle i drenges og pigers alkoholforbrug ikke (alene) kan henføres til forskelle i deres kropsstørrelser og dermed til, hvilke mængder alkohol de kan tåle.

Festerne er lige vigtige for drenges og pigers måder at forsøge sig med seksualisering af hinanden og for måder at afprøve og eksperimentere med maskuline og feminine identiteter. Men drenge og piger har, i hvert fald ifølge fokusgrupperne, ikke adgang til de samme festrum, hvor de heteroseksuelle spil kan udspille sig. Pigerne bliver typisk inviteret til fester med lidt ældre drenge, hvilket vil sige, at for en meget stor del af pigerne betyder det, at de positionerer sig seksuelt i relation til de lidt ældre drenge. Det traditionelle kønsforhold udspiller sig igennem, at de her er nødt til at drikke med på samme måde som de lidt ældre for derigennem at vise, at de er med på noget. Alkoholen bliver en måde at vise, at de kaster sig ud i kønsspillet og både tør lade sig seksualisere og seksualiserer andre. Med andre ord er alkoholen en måde at gøre og kommunikere femininitet på.

De jævnaldrende drenge har derimod ikke samme mulighed for at deltage i kønsblandede fester. Derfor ender de oftere med at drikke i rene drengegrupper, eller, såfremt de deltager i en kønsblandet fest, kan det ende med at de sidder 'alene' blandt deres jævnaldrende drengevenner og drikker, mens pigerne bejler til de ældre fyre. For drengene bliver alkoholen en vigtig måde at kommunikere maskulinitet på. Blandt de yngre drenge (8. og 9. klasse) drikkes der i højere grad 'for at drikke' og i mindre grad direkte at indgå i kønsspillet med pigerne. Drengene opnår ofte styrkede, maskuline identiteter ved at drikke meget. Fordi der eksisterer disse diskurser om, hvordan henholdsvis drenge og piger skaber deres kønsidentiteter igennem alkohol, er det oftere pigerne, der risikerer at fremstå forkert, hvis de drikker for meget. Pigerne risikerer at blive opfattet som billige.

Hvor meget må unge drikke?

Forældrene til de unge, som deltager i spørgeskemaundersøgelsen, har besvaret et selvstændigt spørgeskema. Heri er de blandt andet blevet spurgt om deres holdninger til, at unge drikker, og hvorvidt de har regler for, hvor meget deres børn må drikke, og i så fald hvor meget de må drikke, samt hvornår deres børn skal være hjemme fra fester. Hvad angår holdningerne, synes forældrene at dele sig i to lejre – i og med at næsten halvdelen af forældrene svarer, at de er enige eller overvejende enige i, at unge kun lærer at finde grænsen for, hvor meget de kan tåle, ved at overskride den, samt at det er naturligt, at de unge lærer at drikke i selskab med deres venner.

Denne liberale indstilling til unges alkoholforbrug genfindes i nogen grad, når forældrene skal sætte regler for, hvor deres eget barn må drikke, og regler for hjemkomsttidspunkter fra fester. Fx er det tydeligt, at de forældre, som finder det na-

turligt, at unge drikker, og at unge drikker sammen med deres venner, også har meget lempelige regler på områderne alkoholforbrug og hjemkomsttidspunkter fra fester. Forældrene er altså rimeligt konsistente i deres holdninger og måde at sætte regler for de unge på.

At have liberalt indstillede forældre, som har tillid til, at deres børn en dag får et fornuftigt forhold til alkohol, er en holdning, som vi også finder blandt de unge, der positionerer sig som de mest modne i fokusgrupperne. Forældrekontrol er ifølge de unge ikke alene upopulær, men også et udtryk for, at de voksne ikke har tillid til, at de er voksne nok til at styre det. Derfor er det tankevækkende, at den statistiske analyse peger på, at forældre, som har strenge regler for, hvor mange genstande de unge må drikke, når de er til fest, og som har faste hjemkomsttidspunkter – har unge, som i mindre grad har drukket 5 eller flere genstande inden for den sidste måned. Undersøgelsen peger således på, at det er vigtigt, at forældrene tør sætte grænser for de unges alkoholforbrug og festliv, hvis de unge skal debutere senere, og det høje forbrug nedsættes.

Opmærksomheden fra pressen

Den 1. september 2006 blev de væsentligste forskningsresultater præsenteret på en pressekonference, hvor tidligere familie- og forbrugerminister Lars Barfoed (K) og Elisabeth Geday (R) kommenterede forskningsprojektets konklusioner. Indledningsvis præsenterede forskerteamet deres hovedkonklusioner, hvorefter familie- og forbrugerministeren og det radikale folketingsmedlem kommenterede disse konklusioner.

Efter præsentationen af projektets hovedkonklusioner blev ordet overladt til ministeren, der gav udtryk for, at det ikke så meget var omfanget af de unges drikkeri, der overraskede ham, men derimod

rammerne omkring det, dvs. det pres for at drikke, som den danske alkoholkultur skaber; et usynligt pres, der ikke opfattes som et sådan af de unge. Herefter betonedes ministeren forældrenes ansvar for at sætte grænser for deres børns alkoholforbrug. Elisabeth Geday appellerede ligeledes til forældrene. Om end hun fortsat betonedes, at politikerne skal gå i front med et budskab om, at forældrene må anerkende lovgivningen om 16-års reglen. Både ministeren og Geday afviste forhøjelser af punktafgifterne på alkohol. Ministeren, idet han afviste, at priser havde en effekt på alkoholforbruget, og Geday med henvisning til, at en forhøjelse blot ville føre til øget grænsehandel.

I medierne blev undersøgelsen modtaget relativt pænt. Der blev brugt en del spaltepads i de landsdækkende aviser, ligesom P1, P3 samt Tv2-Nyhederne dækkede undersøgelsen. Der var dog en tendens til, at en del af denne dækning repræsenterede netop samme holdning til alkohol, som vi har set det blandt forældrene i undersøgelsen, nemlig hvor det kom til udtryk, at problemet nok går lidt over af sig selv, og at det jo er forståeligt, at der skal være en 'ventil' for de unge. Det meste af dækningen tog dog de nye resultater om det sociale drikke-pres, der etableres ved fester og blandt venner, op. Desværre var der ingen af de medier, som henvender sig til de unge, der fandt det væsentligt at gå ind i en diskussion af problemstillingen.